

ЕМОЦІЙНИЙ КОМФОРТ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС КРОС-КУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

EMOTIONAL COMFORT OF STUDENTS OF HIGHER EDUCATION DURING CROSS-CULTURAL COMMUNICATION

У статті авторка представила результати дослідження емоційного комфорту здобувачів вищої освіти під час крос-культурної комунікації. З опорою на методологію особистісного, інтеркультурного і аксіологічного підходів охарактеризовано ознаки такої комунікації: технологічні, аксіологічні, процесуальні. Актуальність заявленої теми автором обґрунтована соціальними, культурними, психологічними і педагогічними та іншими чинниками. Автор у статті зазначає, що крос-культурна комунікація означає багатокомпонентну системну якість особистості. Така комунікація передбачає досягнення мети: опанування учасниками освітнього процесу комунікативними компетентностями для підвищення рівня академічної мобільності, формування професійної спрямованості на успіх у здобувачів освіти, забезпечення професійної спрямованості навчальної комунікації, створення умов для самореалізації і самовдосконалення через вербальні, невербальні засоби комунікації з точки зору освітньої практики. Для досягнення цієї мети важливо опанувати знання про сучасні національні особливості спілкування (вербально, невербально), позитивний досвід інтерпретації традицій, інформації про культурні особливості, результативний досвід комунікації і порозуміння між представниками різних культур, представників інших етнічних груп. Автором наголошено, що для опанування сучасними техніками крос-культурної комунікації важливо зосередити увагу педагогічного працівника на досягнення таких завдань: надання здобувачам освіти актуальних знань теоретичних положень крос-культурної комунікації; створення умов для набуття здобувачами практичного комунікативного досвіду, що сприяє розвитку креативних здібностей і спонукає особистість до самореалізації, активної пізнавальної діяльності, евристичної діяльності. У статті наголошено, що крос-культурна комунікація має солідний ресурс для вироблення навичок оптимальної мовної поведінки у професійній сфері: ефективний вплив на співрозмовника за допомогою вмілого використання різноманітних мовних і позамовних засобів, оволодіння культурною монолоґою, діалогом та полілоґою; сприйняття та продукування якісного усного та писемного мовлення, вибір комунікативно виправданих мовних засобів. У статті презентовано пропозиції автора щодо використання техніки Science Slam в якості креативного навчання крос-культурної комунікації, навчально-пізнавальної, науково-дослідницької конструктивної взаємодії учасників освітнього процесу. Цей формат дає змогу організувати науково-популярні дискусії за допомогою прийомів, які зрозумілі і прийнятні для представників різних культур, етнічних груп. Перспективою подальшого розроблення заявленої теми визначено пошук шляхів дистанційної крос-культурної взаємодії з використанням прийомів Science Slam.

Ключові слова: якість освіти, мовно-комунікативна компетентність, аксіологічний

підхід, крос-культурна комунікація, спілкування, навчання, розвиток, творчість.

In the article, the author revealed and focused attention on the techniques of cross-cultural communication of participants in the educational process. Based on the methodology of personal, intercultural and axiological approaches, the signs of such communication are characterized: technological, axiological, procedural. The relevance of the declared topic by the author is substantiated by social, cultural, psychological and pedagogical and other factors. The author noted in the article that cross-cultural communication means a multi-component systemic quality of the individual. Such communication involves the achievement of the goal: acquisition by the participants of the educational process of communicative competences to increase the level of academic mobility, the formation of a professional focus on success in education seekers, ensuring the professional focus of educational communication, creating conditions for self-realization and self-improvement through verbal and non-verbal means of communication from the point of view of educational practice. To achieve this goal, it is important to acquire knowledge about modern national features of communication (verbal, non-verbal), positive experience of interpreting traditions, information about cultural features, effective experience of communication and understanding between representatives of different cultures, representatives of other ethnic groups. The author emphasized that in order to master the modern techniques of cross-cultural communication, it is important to focus the attention of the pedagogical worker on achieving the following tasks: providing students with up-to-date knowledge of the theoretical provisions of cross-cultural communication; creation of conditions for students to acquire practical communicative experience, which contributes to the development of creative abilities and encourages the individual to self-realization, active cognitive activity, heuristic activity. The article emphasizes that cross-cultural communication has a solid resource for developing the skills of optimal language behavior in the professional sphere: effective influence on the interlocutor through the skillful use of various linguistic and non-linguistic means, mastering the culture of monologue, dialogue and polylogue; perception and production of high-quality oral and written speech, selection of communicatively justified language means. The article presents the author's proposals regarding the use of the ScienceSlam technique as a creative training of cross-cultural communication, educational-cognitive, scientific-research constructive interaction of participants in the educational process. This format makes it possible to organize popular science discussions using techniques that are understandable and acceptable for representatives of different cultures and ethnic groups. The prospect of further development of the declared topic is the search for ways of remote cross-cultural interaction using ScienceSlam techniques.

Key words: quality of education, linguistic and communicative competence, axiological approach, cross-cultural communication, communication, learning, development, creativity.

УДК 378.06:37.04
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/68.2.24>

Петренко Т.В.,
канд. філол. наук, доцент,
доцент кафедри англійської філології
Харківського національного
педагогічного університету
імені Г.С. Сковороди

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Проблематика набуття крос-культурної компетентності є вкрай актуальною і затребуваною. В площині освітніх, педагогічних наук ця проблема актуалізована потребою збереження і популяризації національної ідентичності у здобувачів – громадян України. Перебуваючи в ситуаціях постійної загрози життю, вкрай необхідним вбачається використання ресурсу організації освітнього процесу в закладі вищої освіти на засадах безпеки освітнього середовища і сприятливого емоційно комфортного простору комунікацій учасників освітнього процесу. Актуальність заявленої у назві теми обумовлена соціальними чинниками, зокрема такими, що впливають на якість освіти (навчально-пізнавальна і комунікативна діяльність учасників освітнього процесу, державна мовна політика в освітньому закладі [1], міра узгоджуваності місії закладу вищої освіти з потребами, інтересами і цінностями здобувачів вищої освіти, які опановують освітню програму в конкретному закладі вищої освіти. Також вартісний вплив культурних чинників (практики і системи комунікації, ставлення до релігії, ціннісні поведінкові традиції, мовні маркери адміністративного і комунікативного менеджменту, тощо) [8]. Системна залежність процесу формування емоційного комфорту здобувачів вищої освіти під час крос-культурної комунікації від психологічних, педагогічних чинників (засоби і прийоми мотивування до активної навчально-пізнавальної і комунікаційної діяльності, ціннісні орієнтири змісту навчання, особливості методичного забезпечення різних форм навчальної взаємодії, оцінювання) [9].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблема емоційного інтелекту, емоційного комфорту в освітньому процесі в Україні активно розробляється в останні кілька років. Психологічний аспект зазначеної проблеми презентовано через призму ортобіозу І. Мечникова науковцями Л. Абсальямовою і В. Ворожбіт-Горбатюк [2]. Категорійний апарат і загальні педагогічні умови формування емоційного комфорту в освітньому процесі на прикладі закладів загальної освіти представлено О. Чебикіним [11]. Практичні кейси формування емоційного комфорту в процесі навчання онлайн запропоновано в навчальному посібнику «Онлайн-безпека учасників освітнього процесу в умовах дистанційного і змішаного навчання» [5].

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проблема емоційного комфорту під час опанування освітніх програм у закладах вищої освіти актуалізована останнім часом у зв'язку із зовнішніми негативними чинниками, спричиненими поширенням пандемії і збройною агресією проти України, вимушеними міграційними процесами, що істотно вплинули на усі аспекти освіти. Заклад освіти давно перестав

виконувати тільки освітні цілі. Це – середовище розвитку особистості, самовираження, формування індивідуального стилю спілкування, досвіду діяльності і творення соціально вартісних зв'язків.

Мета статті: з опорою на методологію особистісного, інтеркультурного і аксіологічного підходів охарактеризувати ознаки крос-культурної комунікації, розкрити технологічні, аксіологічні, процесуальні аспекти творення емоційного комфорту такої комунікації.

Виклад основного матеріалу. Законом України «Про освіту» визначено, що здатність керувати своїми емоціями є спільною для усіх загальних компетентностей, які формуються упродовж усіх рівнів освіти [4]. На вимогу часу фактично усі освітні програми фахової підготовки здобувачів вищої освіти різних рівнів спрямовано на розвиток потреб здобувачів, емоційних станів, які сприятливо і конструктивно впливатимуть на якість фахової підготовки. Емоційний комфорт здобувачів вищої освіти під час крос-культурної комунікації сприяє досягненню і осмисленню успіху, у тому числі формує досвід успішного емоційного життя особистості. Культура емоцій, емоційний інтелект є виразною ознакою усіх стратегій комунікативного менеджменту, важливим детермінантом соціального розвитку і модальності зв'язків людини з зовнішнім світом.

У цій статті крос-культурну комунікацію розглядаємо відповідно до визначення, презентованого у статті «Сучасні техніки крос-культурної комунікації в освітньому процесі» [6]. Особистісний підхід передбачає цілісне бачення здобувача освіти діяльним учасником освітнього процесу, коли в організації усіх видів комунікації враховано індивідуальну своєрідність здобувача, систему відносин, яка стимулює розвиток персонально значимих здатностей і емоційного інтелекту. Аксіологічний підхід у цьому аспекті передбачає предметність компетентностей емоційного інтелекту. Це передусім означає вдумливе використання об'єктів, що викликають емоцію, відповідно до культурного розмаїття учасників – носіїв етнічних цінностей, громадянських цінностей, професійної діяльності, стилів педагогічного спілкування. Інтеркультурний підхід передбачає активізацію учасників освітнього процесу як «медіаторів культур у сфері міжкультурної комунікації та організаторів шкільної міжкультурної освіти» [7].

Слід зазначити, що крос-культурна комунікація передбачає багатокomпонентну системну якість особистості, що сприяє опануванню учасниками освітнього процесу комунікативними компетентностями для підвищення рівня академічної мобільності, формування професійної спрямованості на успіх у здобувачів освіти, забезпечення професійної спрямованості навчальної комунікації, створення умов для самореалізації

й самовдосконалення через вербальні, невербальні засоби комунікації з точки зору освітньої практики. Для досягнення стратегічної мети важливо опанувати знання про сучасні національні особливості спілкування (вербально, невербально), позитивний досвід інтерпретації традицій, інформації про культурні особливості, результативний досвід комунікації і порозуміння між представниками різних культур, представників інших етнічних груп, технологічні аспекти формування емоційного інтелекту. Уважаємо, що емоційний інтелект є базовим для творення емоційного комфорту у навчальних комунікаціях. Відповідно до пропозицій Д. Гоулмана емоційний інтелект передбачає емоційну самосвідомість, емоційну саморегуляцію, процедури самомотивації і відтермінованої нагороди, розвиток здатності до співчуття і рефлексії, що сумарно відтворюється в соціальній компетентності [3].

Щоб досягти стабільності емоційного комфорту під час крос-культурної комунікації учасників освітнього процесу, важливо зосередити увагу науково-педагогічного працівника (організатора такої комунікації під час аудиторних, позааудиторних і самостійних навчально-пізнавальних і науково-дослідних робіт) на надання здобувачам освіти актуальних знань теоретичних положень крос-культурної комунікації; створення умов для набуття здобувачами практичного комунікативного досвіду, що сприяє розвитку емоційного інтелекту. Передусім для підтримки емоційного комфорту край цінним є інформування здобувачів про емоційне забарвлення знаків (які знаки вербального і невербального крос-культурного комунікування викликають позитивні чи негативні емоції), прийоми і техніки стримування прояву модальності (радість, страх, гнів, сум), полярних емоцій, їх інтенсивності і тривалості; практичні кейси щодо зовнішнього вираження емоцій в міміці, жестах, мовленні, поведінці представників різних культур, етносів, представників професій. У цьому аспекті слід зазначити про відповідність організаційно-управлінських засобів місії закладу вищої освіти, чітким цілям опанування освітньої програми. Адже відкритість, відсутність маніпуляцій за умови ясності цілей сприяє спільності і узгоджуваності дій учасників освітнього процесу. Результатом такої логічної послідовності є позитивна взаємозалежність суб'єктів (усвідомлення спільної мети, ресурсів, докладання спільних зусиль для вирішення викликів), право на культурну і емоційну автентичність кожного учасника освітнього процесу, усвідомлення індивідуальної та групової відповідальності; можливість задовольняти основні міжособистісні потреби в процесі крос-культурної комунікації. Підтримуюча взаємодія забезпечує психологічний комфорт у тому випадку, коли процесуально підтримується високий рівень розвитку

соціальних компетентностей, досвіду спілкування, рефлексія власної поведінки в контексті поведінки інших суб'єктів освітнього процесу.

Наголосимо, що крос-культурна комунікація має солідний ресурс для вироблення навичок оптимальної емоційно комфортної мовної поведінки у професійній сфері: ефективний вплив на співрозмовника за допомогою вмілого використання різноманітних мовних і позамовних засобів, оволодіння культурою монологу, діалогу та полілогу; продукування якісного усного та писемного мовлення, вибір комунікативно виправданих мовних засобів, що полегшують розуміння і стабілізують емоційний ефект.

У розмаїтті технік і технологій конструктивним вбачається звернення до використання техніки Science Slam в якості креативного навчання крос-культурної комунікації, навчально-пізнавальної, науково-дослідницької конструктивної взаємодії учасників освітнього процесу. Цей формат поєднує наукову і науково-публіцистичний стиль спілкування, корисний для науково-популярних дискусій на контраверсійні і суперечливі теми. Цінність для творення емоційного комфорту крос-культурної комунікації ця техніка демонструє досить високу. За допомогою прийомів, які зрозумілі і прийнятні для представників різних культур, етнічних груп, можна формувати чи вдосконалювати навички оптимальної емоційно комфортної мовної і комунікативної поведінки учасників освітнього процесу. Прийоми Science Slam: комунікативна активність одного учасника до 10 хв., мовні конструкти просто і зрозумілі для учасників, цікавий стиль подачі інформації (метафори, аналогії на рівні міждисциплінарності чи з використанням суперечностей, використання елементів гумору, іронії, опора на поширені в медійному просторі прийоми (візуально, за допомогою графічних зображень, мемів, живого експерименту, речитатив, жестовою мовою тощо). Техніка Science Slam передбачає в суворо обмежених часових рамках просто, сучасно розкрити особистісне бачення теми чи питання предмету крос-культурної комунікації. Посилює ефект відчутний змагальний характер комунікації в такій техніці, відкритість для прояву ентузіазму, зацікавленості як фахівців-професіоналів, так і початківців, відданість ідеї, що асоціюється із закладом вищої освіти, конкретного колективу, гурту. Ці ознаки дають ресурс емоційного комфорту і приводять людину до успіху завдяки чітким орієнтирам особистісного розвитку, сприятливі емоції (не тільки позитивні), культуру комунікації.

Висновки. Отже, прийоми Science Slam можуть успішно використовуватися під час організації крос-культурної комунікації учасників освітнього процесу у закладі вищої освіти. Ця техніка дає змогу гармонізувати місію закладу освіти, цілі освітньої програми і персональні

цінності, потреби, інтереси здобувача, набути практичного комунікативного досвіду в креативному форматі, який прийнятний для молодіжної спільноти, сприяє розвитку креативних здібностей, емоційного інтелекту, елементом якого є соціальні компетентності. Подальшого розроблення заявленої теми потребує розроблення методичних рекомендацій дистанційної крос-культурної взаємодії з використанням прийомів Science Slam.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Foner N., Rumbaut R., & Gold S. Introduction: Immigration and immigration research in the United States. *Immigration Research for a New Century: Multidisciplinary Perspectives* (pp. – Russell Sage Foundation). 2000. P. 1-20. URL: <http://www.jstor.org/stable/10.7758/9781610448291.5>
2. Ворожбіт-Горбатюк В., Абсалямова Л. Теорія ортобіозу про психологічні особливості смисложиттєвих орієнтацій студентської молоді. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія Психологія. 2022. Випуск 2. С. 56-59. DOI <https://doi.org/10.32782/psy-visnyk/2022.2.11>
3. Гоулман Д. Емоційний інтелект. Київ, Віват, 2023. 512 с.
4. Закон України Про освіту. Документ 2145-VIII, чинний, поточна редакція від 04.01.2024. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19?find=1&text=%D0%B5%D0%BC%D0%BE%D1%86#w1_6
5. Онлайн-безпека учасників освітнього процесу в умовах дистанційного і змішаного навчання : навч.-метод. посіб. / С. О. Доценко, В. В. Ворожбіт-Горбатюк, Т. М. Собченко. Харків : Вид-во «Ранок», 2021. 192 с.
6. Петренко Т. Сучасні техніки крос-культурної комунікації в освітньому процесі. *Інноваційна педагогіка*. Випуск 55. Том 3. 2023. С. 109-112. DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/55.3.22>
7. Подковирофф Н. Концептуально-технологічна модель організації професійної підготовки майбутніх учителів іноземної мови на основі інтеркультурного підходу. *Інноваційна педагогіка*. 2019. Випуск 12. Т. 2. С. 156-160. DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085.2019.12-2.35>
8. Самойленко Н. Б. Міжкультурна компетентність майбутніх фахівців гуманітарного профілю. Севастополь : Рібест, 2013. 412 с.
9. Солодка А.К. Теоретико-методичні засади крос-культурної взаємодії учасників педагогічного процесу вищих навчальних закладів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07. Київ, 2015. 462 с.
10. Чебикін Олексій. Емоційна регуляція пізнавальної діяльності: концепція, механізми, умови. *Психологія і суспільство*, [S.l.], n. 3(69), p. 86-103, nov. 2017. ISSN 2523-4099. <https://doi.org/10.35774/pis2017.03.086>